

بررسی نقش فرهنگ سازمانی در نوآوری اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی به منظور ارائه راهبردهای مناسب

* دکتر مصطفی نیکنامی

** دکتر مرحمت همت پور

چکیده

در این تحقیق نقش فرهنگ سازمانی در نوآوری اعضای هیأت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران به منظور ارائه راهبردهای مناسب مورد بررسی قرار گرفته است. از این رو ابتدا به بررسی نقش بین فرهنگ سازمانی و نوآوری اعضای هیأت علمی واحدهای دانشگاهی آزاد اسلامی شهر تهران پرداخته شده و از طریق پرسشنامه محقق ساخته رابطه هر کدام از مؤلفه‌ها و شاخص‌های فرهنگ سازمانی و نوآوری اعضای هیأت علمی مشخص شده است.

هدف پژوهش حاضر کشف میزان نقش بین هر یک از مؤلفه‌های فرهنگ سازمانی یعنی: ابتکار و خلاقیت فردی، ریسک‌پذیری، هدایت، انسجام و یکپارچگی، حمایت مدیریت، هویت، نظام پاداش، پدیده تعارض، ارتباطات با نوآوری اعضای هیأت علمی مورد توجه قرار گرفته است. روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش از نوع توصیفی و به روش زمینه‌یابی یا پیمایشی می‌باشد و با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته و با طیف ۵ درجه‌ای لیکرت به جمع آوری و تحلیل عوامل فرهنگ سازمانی و اطلاعات مربوط به نوآوری اعضای هیأت علمی پرداخته شده است.

جامعه آماری شامل کلیه اعضای هیأت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران در سال تحصیلی ۸۶-۸۵ می‌باشد که شامل ده هزار نفر است، و نمونه گیری بر اساس روش تصادفی صورت پذیرفته و در مجموع ۳۶۰ نفر به عنوان افراد نمونه انتخاب شده‌اند.

وازگان کلیدی :

فرهنگ، فرهنگ سازمانی، نوآوری، نوآوری سازمانی، فرهنگ مطلوب، ساختار سازمانی.

* استادیار، عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

تهران- بزرگراه اشرفی اصفهانی - به سمت حصارک - دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

** دانش آموخته دکتری مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

تهران- بزرگراه اشرفی اصفهانی - به سمت حصارک - دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

نویسنده مسئول یا طرف مکاتبه : دکتر مرحمت همت پور

بيان مسأله

امروزه سازمانها در محیط متناظر و طوفانی تغییر به حیات سازمانی خود ادامه داده و برای تحقق بخشیدن به رسالت های خویش، ناچار به تحول و همگون سازی ساختاری و فرآیندهای خود با نیازهای محیطی می‌باشد و برای تنظیم مؤثر و آگاهانه فرایندهای تغییر، مثل هر چیز ناچار به تغییر بنیادی در بینشها و تحول در سطوح فردی، گروهی و سازمانی به تغییر در شیوه زندگی (فرهنگ یا جو سازمانی) حاکم بر سازمان می‌پردازند. قبل از هر تحولی باید فرهنگ سازمان خود را شناسایی و بررسی نمایند.

سالها است که محققان و صاحب نظران در پی شناخت دلایل موفقیت و شکست منسجم ترین شکل اجتماعات بشری یعنی سازمان هستند. موقتیهای چشمگیری دهه های اخیر سازمانهایی با حداقل امکانات مادی از یک سو، و شکست سازمانهایی با بهترین تواناییهای مادی از سوی دیگر، بیانگر نقش قابل توجه عوامل غیر مادی و معنوی در کامیابی سازمانها بوده است. نتایج مطالعات محققانی همچون ادگارشاين^۱، وارن بنیس^۲، پیترز و واترمن^۳ و سایرین امروزه بر جایگاه اصلی توجه به عامل فرهنگ سازمانی در این زمینه دلالت دارند.

با مشخص شدن نقش فرهنگ سازمانی در فعالیت های نوآوری اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی این سوال مطرح می‌گردد که فرهنگ سازمانی را چگونه می‌توان مورد شناسایی قرار داد که تا بتوان شناخت کاملی از این مفهوم بدست آورد.

صاحبینظران مختلف از جمله بار نارد^۴، گرین فیلد^۵ (۱۹۷۳)، هادکینسون^۶ (۱۹۷۸)، ادگارشاين (۱۹۸۵)، ریزوی^۷ (۱۹۹۵)، پانگ^۸ (۱۹۹۸) بیان می‌دارند بدون توجه به ارزشها نمی‌توان به توصیف و تحلیل فرهنگ پرداخت.

مقدمه

نگرش سازمان به عنوان فرهنگ اندیشه نسبتاً جدیدی است. سالیان میدیدی سازمان از جهات گوناگون بعنوان وسیله‌ای عقلانی تلقی می‌شد که از طریق هماهنگی و کنترل گروهی میسر می‌گردد. سازمان با توجه به ساختار سلسله مراتبی با سطوح و رده‌های مختلف و روابط اختیار و غیره مورد مطالعه قرار می‌گرفت ولی سازمانها فراتر از ویژگیهای ساختاری ویژگیهای دیگری دارند، آنها مثل افراد دارای شخصیت اند، آنها ممکن است سختگیر یا انعطاف‌پذیر، حمایتگر یا غیر دوستانه، نوآور یا محافظه کار باشند.

در اوایل دهه ۱۹۸۰ صدها محقق شروع به پژوهش در خصوص فرهنگ سازمانی نموده اند و دهها مقاله و کتاب در این خصوص به چاپ رسید و اکثر مجلات معتبر دانشگاهی مباحث خود را به این پدیده اختصاص داده اند و امروز فرهنگ سازمانی تبدیل به عنوان فراگیری در مباحث مدیریت شده است و انبوه مطالعات انجام گرفته تاکنون توانسته است نگرش دانش پژوهان و مدیران را سازمانی را به یکی از مهمترین تخصص‌ها در زمینه رفتار سازمانی مبدل نماید.

فرهنگ سازمانی پدیده ملموس نیست و به راحتی قابل شناسایی نمی‌باشد، کوه یخی است که تنها قله آن آشکار است و بخش عمده ای ناپیدا و پنهان است ولی در واقع نمایانگر شیوه زندگی واقعی اعضای سازمان است.

قلمرو فرهنگ‌ها در حال حاضر تغییر کرده و سازمانها فرهنگ خلق می‌کنند. بخشی هم یونیک و منحصر به فرد است سازمانها در حال حاضر جهانی شده اند بنابراین ما باید هم فرهنگ محلی، هم فرهنگ ملی، هم فرهنگ جهانی را ببینیم. سازمانهای ملی و جهانی را نگاه کنیم. فرهنگ سازمانی در واقع شخصت سازمانها است و آن چیزی که آنها را از سازمانهای دیگر متمایز می‌کند و بحث فرهنگ سازمانی بسیار پیچیده و عمیق و گسترده است.

1. Edgar Schain

2. Waren benis

3. Petters & Water man

4. Barnard

5. Green filed

6. Hodgkinson

7. Rizvy

8. Pong

فرهنگ سازمانی آنها و اثراتی که در زمینه تعلیم و تربیت فرزندان جامعه و آینده سازان مملکت دارند، قبل مطالعه و تحقیق هستند. تحقیق حاضر در پی این مسأله است که تا چه اندازه فرهنگ سازمانی دانشگاه ها می تواند در نوآوری اعضای هیأت علمی دانشگاه مؤثر باشد و یا اساساً رابطه ای بین این دو متغیر وجود دارد، با توجه به اینکه در این زمینه تحقیقات لازم در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران صورت نگرفته است و این گونه تحقیقات به منظور بهره گیری بهینه از نیروهای انسانی در جهت ارتقای کیفیت آموزشی و بهبود عوامل نوآوری و خلاقیت در منطقه ضروری به نظر می رسد. لذا محقق بر آن شد تا پژوهشی درباره بررسی نقش فرهنگ سازمانی در نوآوری اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران به عمل آورد.

اگر بپذیریم انسان امروزی نمی تواند جدا از نهادها و سازمانهای متشكل از همنوعان خود زندگی کند پس باید پذیرفت که بخش عمده ای از رفتارها و کردارهاییش از این سازمانها سر چشمه گرفته است و یا حداقل متاثر و تغییر پذیر از آنهاست، اگر قوانین و مقررات موجود در سازمانها به رفتارهای رسمی کارکنان شکل می دهد، فرهنگ سازمانی نیز رفتار غیر رسمی کارکنان را دیکته می نماید. قدر مسلم بخش زیادی از این رفتارها از سازمانی به سازمان دیگر و از افراد به جامعه منتقل می شود به همین عنوان برای ایجاد بالندگی سازمانی که منجر به بالندگی جامعه می گردد باید در فرهنگ سازمانی تفحص شود.

هدف کلی پژوهش

هدف کلی بررسی نقش فرهنگ سازمانی در نوآوری اعضای هیأت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران به منظور ارائه راهبردهای مناسب در سال تحصیلی ۸۶-۸۵ می باشد و اهداف ویژه پژوهش عبارتند از:

۱. تعیین مؤلفه های فرهنگ سازمانی.
۲. نقش هر یک از مؤلفه های فرهنگ سازمانی در نوآوری اعضای هیأت علمی.
۳. تعیین راهبردهای ارتقای نقش فرهنگ سازمانی در نوآوری اعضای هیأت علمی.

اینکه چه عاملی موجب اثر بخشی و موفقیت سازمان ها می شود پرسش مهمی است که پژوهشگران مدیریت را به خود مشغول داشته است. آنها به مطالعه مواردی از قبیل ساختار سازمانی، رفتار کارکنان درسازمانها و ارتباط سازمان با محیط خارجی پرداخته اند، و در دهه هشتاد میلادی در متون مدیریتی جنبه جدیدی از سازمان به این موارد افزوده شده و آن مفهوم فرهنگ سازمانی است(کوئن^۱، ۱۹۶۱)

در بیان مسئله می توان ارتباط و نقش بین فرهنگ سازمانی و نوآوری را در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران مطالعه کرد. چه ابعاد یا ویژگی هایی در فرهنگ سازمانی موجب افزایش نوآوری می شوند در جهت پاسخ دادن به این مسئله توجه به موارد ذیل لازم است. با چه رویکرد و کدام ابزار می توان فرهنگ سازمانی را مورد مطالعه قرار داد؟ نوآوری در سازمان را چگونه می توان اندازه گیرد؟ نتایج را چگونه

می توان تعبیر و تفسیر کرد؟ تغییرات شدید در شرایط جهانی منظری متفاوت نسبت به گذشته را برای حال و آینده جهان به تصویر می کشنند. بسیاری از ملتها و دولتها در تکاپوی این هستند که جهان آینده را بشناسند، جایگاه خود را در آن مشخص کنند و هویت ملی، تاریخ و افتخارات خود را در آن باز آفرینی نمایند. این خود مستلزم شناخت فرهنگ سازمانی است.

ضرورت و اهمیت تحقیق

به لحاظ اجتماعی بودن انسان تا زمانی که گروهی از افراد گرد هم تجمع می کنند، مجموعه ای از کنش ها، باورها، ارزشها، هنجارها بین آنها پدید می آید که بر چگونگی رفتار آنها تأثیر می گذارد. چنین مجموعه ای را فرهنگ حاکم بر آن جمع می نامند و در محیط سازمان به چنین مجموعه ای فرهنگ سازمانی اطلاق می گردد. اندیشمندان و صاحب نظران رشته مدیریت زمینه موفقیت و شکست های هر سازمانی را در فرهنگ آن جستجو می کنند و این امر ضرورت و شناخت فرهنگ سازمانی را تبیین می کند.

واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی نیز در جای خود نمی توانند بدون فرهنگ سازمانی تلقی شوند. این سازمان ها و

ابزار اندازه گیری

به منظور جمع آوری داده‌های مورد نیاز در این پژوهش علاوه بر مطالعات کتابخانه‌ای که به منظور دستیابی به پیشینه تحقیق صورت پذیرفته است که از طریق اجرای پرسشنامه و توزیع آنها بین اعضای هیأت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران به عنوان ابزار جمع آوری شده است. انتخاب پرسشنامه به عنوان ابزار جمع آوری اطلاعات با توجه به اهداف تحقیق و محدودیت‌های اجرایی مناسبترین ابزار تشخیص داده شد. در این پژوهش به منظور اندازه گیری متغیرهای تحقیق از یک پرسشنامه که حاوی ۴۷ مورد سؤال می‌باشد، که از طیف پنج گزینه‌ای لیکرت که یک سؤال دارای چند ارزش از خیلی کم تا خیلی زیاد می‌باشد، استفاده شده است.

روایی و اعتبار ابزار اندازه گیری

برای اینکه داده‌های صحیح و مناسب بدست آمده باشد، باید شیوه‌های اندازه گیری ویژگیهای پدیده‌ها از اعتبار و روایی کافی برخوردار باشد. منظور از روایی این است که وسیله‌اندازه گیری بتواند خصیصه مورد نظر را اندازه گیری کند و نه خصیصه دیگری را. لذا یکی از اهداف اصلی در تنظیم هر آزمون یا پرسشنامه بالا بردن روایی آن است. منظور از اعتبار نیز ثبات یافته‌های تحقیق است، و یعنی اعتبار یک وسیله اندازه گیری آن است که اگر خصیصه مورد سنجش را با همان وسیله تحت شرایط مشابه دوباره اندازه بگیریم نتایج حاصل تا چه حد مشابه با اندازه گیری قبلی خواهد بود. در تحقیق حاضر اعتبار پرسشنامه بوسیله آلفای کرونباخ تعیین شده است که ۰/۹۳ می‌باشد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها با توجه به آمار توصیفی و استنباطی صورت گرفته است و پرسشنامه به این صورت طراحی شده است که شامل ده مؤلفه فرهنگ سازمانی که شامل ابتکار و خلاقیت‌فردی، ریسک‌پذیری، هدایت، انسجام ویکارچگی، حمایت مدیریت، سرپرستی مستقیم، هویت، نظام پاداش، پدیده تعارض و ارتباطات می‌باشد که ۴۷ مورد سؤال با توجه به مؤلفه‌ها طراحی شده است و

۴. تعیین درجه تناسب هر یک از راهبردها از نظر متخصصان و صاحب نظران فرهنگ سازمانی و آموزش عالی.

سؤالات پژوهش

- ۱- مؤلفه‌های فرهنگ سازمانی کدامند؟
  - ۲- نقش هر یک از مؤلفه‌های فرهنگ سازمانی در نوآوری اعضای هیأت علمی چیست؟
  - ۳- برای ارتقای نقش هر یک از مؤلفه‌های فرهنگ سازمانی در نوآوری اعضای هیأت علمی از وضعیت موجود به سوی وضعیت مطلوب چه راهبردهایی را می‌توان ارائه داد؟
- تعیین درجه تناسب هر یک از راهبردها از نظر متخصصان و صاحب نظران فرهنگ سازمانی و آموزش عالی تا چه میزان است؟

روش تحقیق

در تحقیق حاضر، در نظر است یک توصیف مدون از نقش فرهنگ سازمانی در نوآوری اعضای هیأت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران و رابطه بین این دو به عمل آید. از این رو به منظور تحقق هدفهای مطرح شده و پاسخ سوالات پژوهشی و با توجه به ماهیت و اهداف این پژوهش که از روش تحقیق زمینه یابی که از نوع تحقیقات توصیفی است استفاده گردیده است.

جامعه آماری و نمونه مورد پژوهش و روش نمونه گیری جامعه آماری مورد پژوهش شامل کلیه اعضای هیأت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران در سال تحصیلی ۸۵-۸۶ می‌باشد. به این ترتیب جامعه آماری پژوهش در برگیرنده ۱۰۰۰۰ نفر عضو هیأت علمی می‌باشد. که به طور نمونه‌گیری تصادفی از بین ۱۲ واحد دانشگاهی به تعداد ۳۶۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شده‌اند.

بر اساس مقیاس لیکرت پنج گزینه ای از ۱ تا ۵ امتیاز داده شده است. تعداد سئوالات مؤلفه ابتکار و خلاقیت فردی ۹ مورد و تعداد سئوالات مؤلفه ریسک پذیری ۷ مورد و تعداد سئوالات مؤلفه هدایت ۲ مورد و تعداد سئوالات مؤلفه انسجام و یکپارچگی ۳ مورد و تعداد سئوالات مؤلفه حمایت مدیریت ۸ مورد و تعداد سئوالات مؤلفه سرپرستی مستقیم ۳ مورد و تعداد سئوالات مؤلفه هویت ۶ مورد و تعداد سئوالات مؤلفه نظام پاداش ۲ مورد و تعداد سئوالات مؤلفه پدیده تعارض ۲ مورد و تعداد سئوالات مؤلفه ارتباطات ۵ مورد طراحی شده است.

برای هر کدام از سوالات مقادیر حداقل و حداکثر، میانگین و انحراف معیار آنها محاسبه و در غالب آمار توصیفی نشان داده شده است و روش‌های تحلیلی و استنباطی آماری شامل آزمون t-test و ضریب اسپیرمن و تحلیل واریانس و تحلیل آماری داده‌ها بکار گرفته شده است و مقایسه میانگین مؤلفه‌ها بر حسب عوامل دموگرافیک مورد بررسی قرار گرفته است.

و با استفاده از نرم افزار کامپیوتری spss محاسبه آماری صورت گرفته است. و براساس سطح معناداری آزمون‌ها نتایج مرتبط حاصل گردیده است و در مواردیکه اختلاف معناداری در میانگین مؤلفه‌ها براساس عوامل دموگرافیک وجود داشته باشد جهت مقایسه دو به دوی آنها از آزمون مقایسه چند گانه دانکن استفاده شده است و نتایج تحلیل واریانس برای سئوالات مؤلفه‌های مربوطه استخراج گردیده است و آزمون t مستقل جهت مقایسه بین دو گروه به اجرا درآمده است و جداول مربوطه به شرح ذیل می‌باشد:

جدول حاصل از آزمون t تست در مولفه‌های فرهنگ سازمانی به روش t غیروابسته

مولفه‌ها	منبع تغییرات	Aماره t	F	sig	مقدار	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	اختلاف انحراف معیار	اطمینان ۹۵٪ سطح	فاصله اطمینان
ابتكار و خلاقیت	واریانس های وابسته	.336	.563	-.048	358	.962	.00361	.07487	-.15084	.14363	
	واریانس های غیر وابسته				186.116	.962	-.00361	.07578	-.15311	.14590	
رسک پذیری	واریانس های وابسته	.595	.441	1.250	358	.212	.09826	.07863	.05637	.25289	
	واریانس های غیر وابسته				193.244	.210	.09826	.07819	-.05597	.25248	
هدایت	واریانس های وابسته	15.239	.000	-.947	358	.344	-.07302	.07710	-.22464	.07861	
	واریانس های غیر وابسته				162.362	.384	-.07302	.08370	-.23830	.09227	
انسجام و یکپارچگی	واریانس های وابسته	.456	.500	.531	358	.595	.04056	.07633	-.10954	.19067	
	واریانس های غیر وابسته				199.194	.589	.04056	.07486	-.10706	.18819	
حمایت	واریانس های وابسته				358	1.508	.991	.000		.26235	
	واریانس های غیر وابسته				185.769	.138	.11388	.07649	-.03701	.26478	
سربرستی مستقیم	واریانس های وابسته	.610	.435	-.078	358	.938	-.00601	.07751	-.15844	.14642	
	واریانس های غیر وابسته				195.466	.938	-.00601	.07667	-.15723	.14521	
هویت	واریانس های وابسته	.446	.505	-.231	358	.818	-.01743	.07551	-.16593	.13108	
	واریانس های غیر وابسته				184.178	.821	-.01743	.07682	-.16899	.13414	
نظام پاداش	واریانس های وابسته	.197	.658	-.313	358	.754	-.02344	.07486	-.17065	.12378	
	واریانس های غیر وابسته				200.649	.749	-.02344	.07318	-.16773	.12086	
بدیده تعارض	واریانس های وابسته	.122	.727	1.231	358	.219	.09315	.07566	-.05565	.24195	
	واریانس های غیر وابسته				186.294	.225	.09315	.07655	-.05788	.24417	
ارتباطات	واریانس های وابسته	2.984	.085	-.232	358	.817	-.01683	.07259	-.15958	.12593	
	واریانس های غیر وابسته				175.867	.824	-.01683	.07555	-.16593	.13228	

چون مقدار $\alpha=0.05$ بیشتر شده است. بنابراین فرض H_0 رد نمی‌شود. پس در سطح اطمینان ۹۵٪ درصد می‌توان نتیجه گرفت که بین مؤلفه ابتکار و خلاقیت فردی و جنسیت تفاوت معنی داری وجود ندارد.

H_0 = بین ابتکار و خلاقیت و جنسیت تفاوت معنی داری وجود ندارد.

H_1 = بین ابتکار و خلاقیت و جنسیت تفاوت معنی داری وجود دارد.

مؤلفه	مقدار آماره آزمون t	درجه آزادی	مقدار sig (سطح معنی داری)
ابتكار خلاقیت	-۰/۴۸	۴۵۸	-۰/۹۶۲

جدول حاصل از ضریب همبستگی پیرسون در مولفه های فرهنگ های سازمانی

		منبع تقدیرات									
		دیگر					دیگر				
		دیگر					دیگر				
ارتباطات	پذیرفته نمایندگی	نظام پاداش	هیئت	سرپرستی مسنون	همایش	هدایت	دیگر	ابزار و خلافت	ابزار و خلافت	ضریب پیرسون	Sig. (2-tailed)
-.059	-.104*	.011	.049	.035	-.036	-.120*	-.079	1			ابزار و خلافت
.266	.048	.838	.358	.511	.491	.000	.022	.133			خلاقیت
360	360	360	360	360	360	360	360	360			تمداد
.072	.169**	.047	.040	-.045	.240**	-.035	.155**	1	-.079		رسک
.170	.001	.370	.454	.391	.000	.514	.003		.133		پذیری
360	360	360	360	360	360	360	360	360			تمداد
.025	.261**	.012	.269*	.058	-.036	-.014	1	.155**	-.120*		هدایت
.640	.000	.814	.000	.269	.496	.797	.003	.022			ضریب پیرسون
360	360	360	360	360	360	360	360	360			Sig. (2-tailed)
.078	-.121*	-.063	-.035	.091	.138**	1	-.014	-.035	.311**		هدایت
.142	.022	.235	.506	.085	.009	.797	.514	.000			ضریب پیرسون
360	360	360	360	360	360	360	360	360			Sig. (2-tailed)
.013	.079	-.060	-.019	.276**	1	.138**	-.036	.240**	-.036		هدایت
.800	.133	.255	.719	.000		.009	.496	.000	.491		ضریب پیرسون
360	360	360	360	360	360	360	360	360			Sig. (2-tailed)
.113*	-.026	.108*	.051	1	.276**	.091	.058	-.045	.035		هدایت
.032	.617	.040	.337		.000	.085	.269	.391	.511		ضریب پیرسون
360	360	360	360	360	360	360	360	360			Sig. (2-tailed)
-.017	.015	-.018	1	.051	-.019	-.035	.269**	.040	.049		هدایت
.748	.776	.727		.337	.719	.506	.000	.454	.358		ضریب پیرسون
360	360	360	360	360	360	360	360	360			Sig. (2-tailed)
.035	-.002	1	-.018	.108*	-.060	-.063	.012	.047	.011		هدایت
.514	.967		.727	.040	.255	.235	.814	.370	.838		ضریب پیرسون
360	360		360	360	360	360	360	360			Sig. (2-tailed)
-.032	1	-.002	.015	-.026	.079	-.121*	.261**	.169**	-.104*		هدایت
.550		.967	.776	.617	.133	.022	.000	.001	.048		ضریب پیرسون
360	360		360	360	360	360	360	360			Sig. (2-tailed)
1	-.032	.035	-.017	.113*	.013	.078	.025	.072	-.059		هدایت
.550	.514	.748	.032	.800	.142	.640	.170	.266			ضریب پیرسون
360	360		360	360	360	360	360	360			Sig. (2-tailed)
											هدایت

*: $p \leq 0.05$ **: $p \leq 0.01$

جدول مربوط به بار عاملی حاصل از تحلیل عاملی با روش گردشی varimax در پرسشنامه مولفه‌های فرهنگ سازمانی

مولفه‌ها										سوالات پرسشنامه
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
.109	.559	-.024	-.035	-.083	-.214	-.068	.260	.134	-.111	a1
.041	-.045	.577	.168	.221	-.130	-.002	-.058	-.053	.122	a2
-.024	.725	-.096	.032	.006	-.164	-.025	.027	-.110	-.090	a3
-.082	-.058	.714	.013	.092	-.098	-.236	.062	.039	.140	a4
-.299	-.144	-.075	-.299	-.007	.283	.141	.087	-.084	.062	a5
-.161	-.086	.493	-.024	-.341	.031	-.089	.065	-.027	-.185	a6
.009	.036	-.102	-.119	.041	-.231	.128	.680	.108	-.026	a7
.046	-.060	-.085	.044	-.088	-.064	-.042	-.034	-.032	.739	a8
.035	-.005	.097	-.027	.051	.298	-.003	.691	-.049	-.073	a9
.014	-.061	-.034	.127	-.067	-.011	.046	.030	-.090	.673	b10
-.001	-.058	-.026	-.042	.054	.704	-.059	.059	.308	-.030	b11
.075	-.374	-.022	.066	-.239	-.185	.089	.118	-.068	-.156	b12
.035	.028	-.057	.074	.025	-.170	.005	.670	.393	-.034	b13
-.001	.085	.054	-.126	.022	-.008	.113	-.069	-.020	.785	b14
.070	-.010	.091	.221	-.044	.244	-.098	.658	-.137	-.010	b15
-.026	.013	.135	-.037	.081	.023	.113	-.047	-.016	.790	b16
-.004	.000	.003	.147	-.108	.710	-.106	-.012	-.004	-.039	j17
-.168	-.178	.236	.260	-.428	.018	.328	.125	-.002	-.017	j18
-.084	-.113	-.089	-.021	-.044	.279	-.063	.023	.733	-.070	j19
.015	-.021	1.67E-005	-.042	-.102	-.218	.746	-.007	-.032	.056	j20
-.144	.171	.055	-.091	-.101	.069	-.298	.082	-.193	-.001	j21
-.120	-.020	.103	.584	-.001	.135	.021	.185	-.064	.064	h22
.031	-.116	.123	-.084	.027	.052	-.033	-.015	.749	-.012	h23
-.068	-.080	.022	-.039	-.124	.211	.501	-.059	-.122	.279	h24
-.021	.165	.006	-.123	-.102	.043	-.104	.092	.728	-.055	h25

ادامه جدول (مربوط به بار عاملی حاصل از تحلیل عاملی با روش گردشی varimax در پرسشنامه مولفه های فرهنگ سازمانی)

مولفه ها										سوالات پرسشنامه
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
.045	.043	-.021	.091	.280	-.234	.629	.177	-.022	.028	h26
.068	-.139	.083	.052	.662	.011	.035	-.038	-.032	-.097	h27
-.094	.037	-.013	.091	-.038	-.097	.045	.035	.656	-.044	h28
-.024	.017	-.112	-.262	.087	.202	.531	.002	-.092	.011	h29
.495	.019	-.050	.035	.118	-.030	-.003	.031	-.082	-.022	s30
.304	.209	.128	-.253	.274	-.107	-.044	-.201	-.060	.013	s31
.246	.031	.134	.350	.098	-.130	-.108	.021	-.008	-.091	s32
-.208	-.010	.034	-.049	.577	-.073	.050	.136	-.177	.016	s33
.318	.186	-.076	.192	-.113	-.024	.164	.133	-.088	-.001	s34
.107	.049	.556	-.131	.001	.205	.235	-.047	.055	-.131	s35
.095	-.025	-.024	.252	.197	.130	.031	.046	.116	.008	s36
-.536	-.043	.020	.088	.150	-.124	-.217	.173	.070	-.064	s37
.056	-.119	-.071	.195	-.346	-.209	-.082	-.093	-.080	.276	s38
-.069	.206	.218	-.396	-.089	-.076	-.050	.083	.073	.026	p39
.184	.082	.078	.358	.438	-.029	.064	-.052	.045	.055	p40
-.104	-.187	-.026	.295	.330	-.068	-.062	.123	-.062	-.055	t41
-.359	.126	-.054	.400	-.085	-.144	.122	-.162	.004	-.039	t42
-.005	-.173	.002	-.434	.084	.033	.161	.027	.048	-.054	e43
.584	-.234	-.004	.006	-.065	-.107	-.109	.234	.076	.037	e44
-.182	-.311	-.091	-.203	.080	-.183	-.150	.055	.153	.254	e45
-.098	.355	-.074	.221	-.098	.202	-.013	-.194	-.026	.076	e46
-.096	-.147	-.081	-.127	.083	.221	.080	.147	-.083	-.102	e47

- مدیریت باعث افزایش نوآوری اعضای هیأت علمی می‌شود.
- ۵- بین سرپرستی مستقیم و نوآوری اعضای هیأت علمی رابطه معنادار وجود ندارد در نتیجه افزایش سرپرستی مستقیم باعث افزایش نوآوری اعضای هیأت علمی نمی‌شود.
- ۶- بین هویت و نوآوری اعضای هیأت علمی رابطه معنادار وجود ندارد در نتیجه افزایش هویت باعث افزایش نوآوری اعضای هیأت علمی نمی‌شود.
- ۷- بین تشویق و پاداش و نوآوری اعضای هیأت علمی رابطه معنادار وجود ندارد. در نتیجه افزایش تشویق و پاداش باعث افزایش نوآوری در اعضای هیأت علمی نمی‌شود.
- ۸- بین پدیده تعارض و نوآوری اعضای هیأت علمی رابطه معنادار وجود دارد در نتیجه افزایش پدیده تعارض باعث افزایش نوآوری اعضای هیأت علمی نمی‌شود.
- ۹- بین ارتباطات و نوآوری اعضای هیأت علمی رابطه معنادار وجود ندارد در نتیجه افزایش ارتباطات باعث افزایش نوآوری اعضای هیأت علمی نمی‌شود.
- با توجه به مطالعه ادبیات و پیشینه تحقیق فرهنگ سازمانی در یک سازمان نقشهای متعددی دارد که این نقشهای عبارتند از:
- ۱- فرهنگ سازمانی به کارکنان سازمانی هویتی سازمانی می‌بخشد: آنچه که سازمانهای موفق را بر جسته می‌سازد و آنها را از دیگران متمایز می‌سازد توانایی آنها در جذب، پرورش و نگهداری کارکنان با استعداد و خلاق است و کارکنان نیز به نوبه خود وابستگی عمیقی نسبت به سازمان پیدا خواهند کرد.
  - ۲- فرهنگ سازمانی تعهد گروهی را آسان می‌سازد: سازمان هایی که دارای فرهنگی قوی و توانمند هستند کارکنان نسبت به ارزشها و اهداف سازمانی احساس تعهد و مسئولیت می‌کنند.
  - ۳- فرهنگ سازمانی ثبات نظام اجتماعی را ترغیب می‌کند: سازمان های توأم‌مند معروف به داشتن معیارهای سخت کاری و کنترل های دقیق می‌باشند.
  - ۴- فرهنگ سازمانی به شکل دادن رفتار کارکنان کمک می‌کند: سازمانها با فرهنگ قوی با کمک نمودن به اعضای

یافته های پژوهش

- ۱- یافته های مربوط به سؤال اول پژوهش (مؤلفه های فرهنگ سازمانی کدامند؟) برای پاسخ به سؤال اول پژوهش ابتدا با مطالعه ادبیات و پیشینه پژوهش، ۱۰ مؤلفه فرهنگ سازمانی رایینز به عنوان مبنای مطالعه انتخاب شد و این مؤلفه ها عبارتند از: ۱- ابتکار و خلاقیت فردی-۲- ریسک پذیری-۳- هدایت-۴- انسجام و یکپارچگی-۵- حمایت مدیریت-۶- سرپرستی مستقیم-۷- هویت-۸- نظام پاداش-۹- سازش با پدیده تعارض-۱۰- ارتباطات. و سپس وضع موجود و مطلوب نقش فرهنگ سازمانی در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران از دیدگاه اعضای هیأت علمی مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به اینکه مقادیر میانگین های بدست آمده در وضعیت موجود بین ۴/۵ و ۴/۲ و وضعیت مطلوب بین ۴/۷ و ۴/۶ می‌باشد. در نتیجه وضعیت مطلوب بهتر از وضعیت موجود می‌باشد.
- ۲- یافته های مربوط به سؤال دوم پژوهش (نقش فرهنگ سازمانی در نوآوری اعضای هیأت علمی چیست؟) جهت پاسخ به این سؤال، مؤلفه ابتکار و نوآوری به عنوان متغیر وابسته و سایر مؤلفه های فرهنگ سازمانی به عنوان متغیر مستقل مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تحلیل داده ها در خصوص رابطه بین هر یک از مؤلفه های فرهنگ سازمانی (از دیدگاه رایینز) و نوآوری اعضای هیأت علمی نشان داد که:

  - ۱- بین ریسک پذیری اعضای هیأت علمی و نوآوری آنها رابطه معنادار وجود ندارد در نتیجه افزایش ریسک پذیری باعث افزایش نوآوری اعضای هیأت علمی نمی‌شود.
  - ۲- بین هدایت و نوآوری اعضای هیأت علمی رابطه معنادار وجود دارد در نتیجه افزایش هدایت باعث افزایش نوآوری اعضای هیأت علمی می‌شود.
  - ۳- بین انسجام و یکپارچگی و نوآوری اعضای هیأت علمی رابطه معنادار وجود دارد در نتیجه افزایش انسجام و یکپارچگی باعث افزایش نوآوری اعضای هیأت علمی می‌شود.
  - ۴- بین حمایت مدیریت و نوآوری اعضای هیأت علمی رابطه معنادار وجود دارد در نتیجه افزایش حمایت

زیردستان آنها به عمل نمی آید، آن را بررسی نموده و حل نمایند. و این احساس را در بین مرئویین ایجاد نمایند که اگر در انجام نوآوری و خلاقیت با شکست مواجه شوند، همه چیز متوجه آنان نخواهد شد و مسئولیت تمام شکستها را به زیردستان نسبت ندهند، زیرا در بعضی مواقع اتفاقات و حوادث رخ داده از کنترل افراد خارج است.

۵- با توجه به اینکه احساس هویت در واحدهای دانشگاهی در حد مطلوب قرار دارد. لذا رؤسای واحدهای دانشگاهی مربوطه می توانند از این فرصت استفاده های سودمندی نمایند و این احساسات را به طرف اهداف و رسالتها سازمان هدایت کنند. زیرا بر اساس این نتیجه گیری، نظرات افراد با سازمان یکی شده است و افراد تحقق هدف های فردیشان را درگروی تحقق اهداف واحدهای دانشگاهی قرار داده اند لذا در این افراد نیروی مفیدی جهت رسیدن به اهداف ایجاد شده که فقط باید این نیرو را هدایت نمود.

۶- در مدیران باید روحیه پذیرش انتقاد ایجاد شود. تا آنان در هنگام شنیدن نظرات مخالف خود، آن را به دقت و یا آرامش گوش کنند و دلایل مخالف زیردستان را به طور کامل جویا شوند ولی اگر چنانچه این روحیه در مدیران بوجود نیاید آنان تمام نظرات مخالف را رد خواهند نمود و حتی گاهی اوقات تنبیه هایی را نیز برای ارائه دهنگان نظرات مخالف در نظر خواهند گرفت.

۷- رؤسای واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران باید حمایتهای مادی و معنوی پیشتری از ابتكارات و انحصار فعالیتهای جدید اعضای هیأت علمی بعمل آورند منابع مالی لازم را در اختیار پژوهه ها و فعالیتهای جدید قرار دهند، به افراد فرصت ارائه افکار و نظرات جدید داده شود و آنان بتوانند ایده های جدید مورد نظر خود را به بوته آزمایش بگذارند.

یافته های مربوط به سئوال چهارم پژوهش: (تعیین تناسب هر یک از راهبردها از نظر متخصصان و صاحبنظران فرهنگ سازمانی و آموزش عالی تا چه میزان است؟)

راهبردهای ارائه شده برای میزان درجه تناسب به نظرخواهی از ۱۰۰ نفر از متخصصان و کارشناسان فرهنگ سازمانی و مدیریت و آموزش عالی گذاشته شد که راهبردهای ارائه شده با میانگین ۴/۳۲۷ از ۵ مورد تأیید

خود برای پی بردن به محیط کار خود رفتار آنان را شکل می دهند.

۵- فرهنگ سازمانی بر وظایف و نحوه عملکرد و مدیریت تأثیر می گذارد: فرهنگ سازمانی با ایجاد محدودیتها برای مدیریت بیان می کند که مدیریت چه کاری می تواند انجام دهد و چه کاری را نمی تواند انجام دهد. هر عمل مدیر باید مورد تأیید فرهنگ سازمانی قرار گیرد و در غیر اینصورت مطابق با ارزشها نخواهد بود و از سوی اکثریت اعضا سازمان مورد تأیید قرار نخواهد گرفت.

یافته های مربوط به سئوال سوم پژوهش (برای ارتقای نقش هر یک از مؤلفه های فرهنگ سازمانی در نوآوری اعضای هیأت علمی از وضعیت موجود به سوی وضعیت مطلوب چه راهبردهایی را می توان ارائه داد؟)

۱- رؤسای واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران باید با توجه به اهداف و مأموریتهای سازمان و پویایی محیط آنها ارزشها فرهنگی را در سازمان حاکم نمایند که حامی ساختار ارگانیکی بوده و سازمان را از انعطاف پذیری بیشتر برخوردار ساخته و با سرعتی که محیط پیرامون آنرا تغییر می باید خود را با آن منطبق و سازگار نمایند.

۲- رؤسای واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران باید به جنبه های خود کنترلی و خود نظارتی اعضای هیأت علمی توجه نموده و از کنترل شدید از طریق قوانین و مقررات بکاهند چونکه این امر موجب کاهش شدید خلاقیت و نوآوری در سازمان می گردد و افراد را با توجه به توان و استعدادشان در کار و تصمیم گیری ها مشارکت دهند.

۳- رؤسای واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران باید اعضای هیأت علمی را تشویق نمایند که راه حل و پیشنهادات و انتقادات خود را آزادانه مطرح نمایند هر چند که این راه حل ها و پیشنهادات به نظر پیش پا افتاده و حتی تمسخر آمیز بنظر آید.

۴- نکته دیگری است که در امر نوآوری موثر است، حمایت مافقها از مرئویین خود می باشد. لذا مدیران باید طوری رفتار نمایند که زیردستان آنها بین خود و مدیرانشان فاصله زیادی را احساس نکنند، بلکه باید از مسائل و مشکلات زیردستانشان آگاه باشند و در رفع مشکلات آنها اقدام نمایند و چنانچه از سوی سازمان حمایت کافی از

هر کدام نیز دارای خرد فرهنگ هایی هستند. فرهنگ سازمانی پدیده ای است که بر تمام ابعاد سازمان تأثیر می گذارد و با توجه به میزان قدرتش می تواند به شکل گیری یا تغییر نگرش و رفتار کارکنان تأثیر سازنده یا مخرب بر جای گذارد.

فرهنگ سازمانی می تواند سرچشمۀ ای برای حرکت و پویایی، خلاقیت و نوآوری ها و یا مانعی در راه پیشرفت آنها به شمار آید. از این رو می توان گفت فرهنگ در یک سازمان همانند شخصیت در یک انسان است. وقتی که سازمانی دارای فرهنگ قوی باشد افراد را به سازمان و هدفهای آن به گونه ای متمایل می کند، که آنها خود را جزئی از سازمان بدانند. در فرهنگ قوی، تأکید اصلی بر روحیه خلاق و نوآوری و تقویت زمینه های مناسب برای پژوهش خلاقیت و نوآوری است و این مهم به دلیل همان تأثیرات فرهنگی قوی به آسانی صورت می گیرد، البته نباید یک نکته را فراموش کرد و آن وجود فرهنگ خلاقیت و نوآوری در مدیریت سازمان است. هر گاه مدیران سطح عالی و سیاستگذاران سازمان خود به خلاقیت و نوآوری به عنوان فعالیت‌های ضروری و حیاتی باور و اعتقاد نداشته باشند، هیچ فعالیتی در این زمینه دوام و بقا نخواهد یافت. تحقیقات انجام شده حاکی از آن است که بعضی مدیران خلاقیت را در سازمان خود به گونه های مختلف از بین می برنند و از بروز شکوفایی آن جلوگیری به عمل می آورند. در واقع خلاقیت در فرهنگی که فاقد انگیزه، محرك و آزادی باشد بوجود نمی آید.

آنچه در این پژوهش نتیجه شده است این که در راستای تحقق نوآوری اعضای هیأت علمی دانشگاهها تحت تأثیر نیروهای تغییر می بایست در فرهنگ سازمانی خود تحول را به وجود آورند تا بتوانند نقش پیشناز خود را در جهان کنونی حفظ کنند، نتایج این تحقیق برخی ویژگیهای فرهنگهای مشارکتی، باشگاهی، علمی، سختگیر، یکپارچه، قبیله ای و ادھوکراسی را به عنوان فرهنگ غالب دانشگاهی تأیید می کند و در عین حال با توجه به یافته های حاصل از پاسخ سؤالهای تحقیق می توان اذعان نمود که اعضای هیأت علمی ادراک مناسبتری را از فرهنگ سازمانی موجود و مطلوب در واحدهای دانشگاهی بروز داده اند.

قرار گرفته است و این امر دلالت بر این دارد که پاسخگویان راهبردهای ارائه شده را در مجموع مناسب و مطلوب یافته اند و در عین حال بررسی میانگین های اجزای مختلف راهبردهای پیشنهادی مشخص می سازد که دیدگاه صاحب نظران و کارشناسان و متخصصان مدیریت و فرهنگ سازمانی نسبت به اجزای مختلف راهبردهای پیشنهادی یکسان نبوده و بعضی از مؤلفه های دهگانه فرهنگ سازمانی از اقبال و امتیاز بیشتری نسبت به دیگر مؤلفه ها در راهبردهای پیشنهادی برخوردار هستند.

نتایج مربوط به راهبردهای پیشنهادی تأییدکننده همگرایی آنها با نتایج حاصل از اجرای پرسشنامه فرهنگ سازمانی است که در همین تحقیق بر روی گروهی از استادی عضو هیأت علمی اجرا شده و این راهبردها با توجه به آن نتایج و نیز مطالعه مبانی نظری و ادبیات تحقیق تدوین شده است و بر همین اساس می توان اذعان کرد که بین دیدگاه صاحب‌نظران فرهنگ سازمانی و متخصصان مدیریت و آموزش عالی در بررسی نقش فرهنگ سازمانی از سوی نمونه آماری این پژوهش هماهنگ وجود دارد.

بحث و تفسیر و نتیجه گیری

به طور کلی می توان گفت که فرهنگ سازمانی روی تمامی جنبه های سازمانی تأثیر داشته، اهمیت و تأثیر گذاری آن به حدی است که امروزه دانشمندان علم مدیریت و سازمان مهم ترین وظایف رهبری سازمان را، وضع ارزش های فرهنگ مناسب و توسعه آن در سطح سازمان می دانند.

اهمیت فرهنگ سازمانی و نقش آن در تحول سازمان ها، آن چنان است که به قول «برگ و هورون اشتاین¹» بالندگی سازمانی به عنوان یک فرآگرد برنامه ریزی شده با دگرگونی فرهنگ سازمانی برابر می باشد.

فرهنگ سازمانی بر تمام جنبه های سازمانی نفوذ دارد و سرچشمۀ ای برای حرکت پویا و یا مانعی در راه پیشرفت به شمار می آید. به همین دلیل امروزه فرهنگ سازمانی از دیدگاه دانشمندان مدیریت به عنوان مهمترین موضوع مورد توجه است. می توان گفت سازمان یک پدیده فرهنگی است و سازمان ها، فرهنگ های متعددی دارند و

1. Breg & Horn Eshtain

پیشنهادهای تحقیق

- ۱- پیشنهاد می شود که پرسشنامه‌ای استاندارد و معتبر برای ارزیابی دقیق فرهنگ سازمانی و نوآوری نیروی انسانی سازمان های مربوطه تهیه شود.
- ۲- مسئولیت دادن ، برای انجام وظایف بر اساس تخصص و تجربه و پرداختن به کاری که افراد بدان آگاهی دارند، مورد دیگری است که توصیه می شود.
- ۳- به شکاف فرهنگ سازمانی در ادراک از وضعیت موجود و وضعیت مطلوب توجه شود و برای پر کردن این شکاف اقدامات لازم صورت گیرد.
- ۴- شفاف سازی و تشریح اهمیت مؤلفه های فرهنگ سازمانی و تبیین اقدامات انجام شده و در دست اقدام برای همه گروههای ذینفع در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی از جمله کارکنان و دانشجویان، والدین و مسئولان برون دانشگاهی ضرورتی اجتناب ناپذیر است.
- ۵- تشویق و حمایت از مدیرانی که در تلاش برای تقویت فرهنگ سازمانی در دانشگاه خود مشغول می باشند.
- ۶- تشکیل کارگاههای آموزشی در سطح مناطق و واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی به منظور تبیین مؤلفه ها و زیر مؤلفه های فرهنگ سازمانی و تأثیر آن در نوآوری نیروی انسانی ضروری به نظر می رسد.

راهبردهای پیشنهادی به منظور تعیین اعتبار از متخصصان و صاحب نظران فرهنگ سازمانی و مدیران و کارشناسان آموزش عالی نظرخواهی شده است و نتایج حاصل با استفاده از میانگین، نمودار توزیع فراوانی، تشکیل ماتریس همبستگی مؤلفه ها و روش تجزیه تحلیل مؤلفه ها و تحلیل عاملی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است و نتیجه تجزیه و تحلیل نشان داد که راهبردهای پیشنهادی با میانگین ۴/۳۲۷ از ۵ مورد پذیرش اعضای هیأت علمی قرار گرفته است به عبارت دیگر صاحب نظران فرهنگ سازمانی و پاسخ دهندهان در مورد محتوا ، ویژگیهای فرهنگ سازمانی و نیز اهداف آن موافقت بیشتری داشته اند ولی این موافقت در مورد چگونگی اجرا و ارزشیابی آن اندکی کمتر است . در عین حال ماتریس همبستگی مؤلفه ها نشان داده است که میزان همبستگی مؤلفه ها قابل توجه است و آلفای کرونباخ نیز انسجام، ثبات و پایایی راهبردهای پیشنهادی را تأیید کرده است و به طور کلی می توان گفت این تحقیق با نشان دادن شکاف فرهنگ سازمانی در برخی از زمینه های سازمانی ضرورت توجه به این شکاف و نیز تقویت مؤلفه های فرهنگ سازمانی مناسب با نوآوری اعضای هیأت علمی در جهان امروز است را آشکار کرده است.

منابع و مأخذ :

۱. آرگون، عباس، «بررسی فرهنگ سازمانی و تأثیر آن بر شیوه های تصمیم گیری مدیران در سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران» پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، ۱۳۸۱.
۲. استی芬، رایزن، «مدیریت رفتار سازمانی»، ترجمه علی پارسانیان و محمد اعرابی، تهران انتشارات مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی ۱۳۷۴.
۳. ایران نژاد پاریزی، مهدی و محمد علی پایانی و محمد علی سبحان الهی (متجمان)، «مدیریت رفتار سازمانی» تألیف جان شرمور هورن و جیمز جی آروهان و ریچارد و ازیورن. تهران، انتشارات مؤسسه تحقیقات و آموزش مدیریت، ۱۳۷۸.
۴. آقایی فیشاوی، تیمور، «تأثیر عوامل سازمانی بر اشاعه خلاقیت و نوآوری»، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، ۱۳۷۶.
۵. رسولی، رضا، «اهمیت فرهنگ سازمانی در مدیریت آموزشی»، نشریه مدیریت، شماره ۴۴، صص ۲۵ - ۲۳، مرداد و شهریور ۱۳۷۹
۶. زارعی متین، حسن، «فرهنگ و عملکرد سازمان»، مجله دانش مدیریت، شماره ۲۳، صص ۵۴ و ۵۵
۷. کیا، منوچهر، «نقش فرهنگ سازمانی در نظریه پردازی مدیریت»، مجله علمی کاربردی مدیریت دولتی، شماره ۱۳، ۱۳۷۵
۸. گورمن، لیام، «فرهنگ سازمانی، چرا فرهنگ سازمانی برای مدیران اهمیت دارد؟» ترجمه: صدرالله البرزی، نشریه تعاون، شماره ۱۸۵

9. Aberg Gail Diane, " The Relationship Between Individual Teaches Conflict Styles And Perceptions of School Culture" University of Montana,2004(Abstract internet).
10. Bowles Ethel Stokes, "The Impact of School Organizational Culture on The Academic Achievement, 1988.
11. Cudgel , Robert Byron, The Effects of Culture on Organization Decision Processes Manufacturing Firms,Degree: PH.D.Kent State University,(1997).
12. James, show, Pedro Rey, Comparison of High School And Elementary School Cultures (1990).
13. Marshall, Suzann Greene, "Theirway Leading Companies Influencing Culture" Degree, PHD University Of California Argeles (1997).
14. Maehan , Martin, School Culture Motivation And Achievement, Michigan, 1990 , ED p.p 327, 48
15. Robert E. Quinn, The Transformation of Organizational Culture, In: J.Frost and Other Organizational Culture, N.Y. SAGE, 1985, P.P. 326.327.
16. Schein. E.H.the Role Of The Founder In Creating Organizational Culture , Organizational Dynamics, Summer 1983.
17. William Ouchi and Alfred M.Jeager"Type z Organization Stability In The Midst Of Mobility". Public Administration, Deun I Yard Wooded, London Long Man, 1987.